

חודש כסלו שלמות בכל דבר

המליך אות **ס' בשינה** וקשר לו כתר וצר בהם **קשת** בעולם ו**כסלו** בשנה
(ספר יצירה פרק חמישי משנה ט)

א. יש להבין מהי מהותה של האות **ס'**, ומדוע דווקא אות זו הותאמה לחודש כסלו.
כמו כן טעון ביאור "המלכת" האות "בשינה", ויש לברר מהי ה"שינה" שבה אמורים הדברים, וכיצד היא מתקשרת לחודש כסלו.

במדרש אותיות דרבי עקיבא מוזכר הדין ודברים שהיה בין אותיות האל"ף בי"ת לבין הקב"ה באיזו אות יברא העולם, וטענת האות **ס'** היתה: "ריבוננו של עולם, רצונך שתברא בי את עולמך שבי נקראת **סומך** נופלים, שנאמר (תהלים קמה, יד) **סומך ה'** לכל הנופלים". והקב"ה השיב לה: "לאו, אמר לו למה, אמר לו מפני שבך עתידין אויבי לשום את עירי לעיים, שנאמר (תהלים עט' א) **שמו** את ירושלים לעיים, מיד יצא מלפניו בפחי נפש". והדברים תמוהים מאד. תשובת הקב"ה שהאות **ס'** רומזת על דברים לא טובים היתה מפסוק שבו מוזכרת האות **שי"ן**, שאמנם **נשמעת** כמו **ס'**, אבל **ס'** וש הן בוודאי שתי אותיות **שונות בתכלית**, ומה תשובה היא זו, שבגלל הרמז מהפסוק "**שמו** את ירושלים לעיים" נמנע הקב"ה לברוא את העולם באות **ס'**.

אדרבה, טענת האות **ס'** היא חזקה, בפרט על פי דברי הגמרא במסכת ברכות (ד, ב) "אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר **נ'** באשרי, מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, דכתיב (עמוס ה, ב) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. אמר רב נחמן בר יצחק, אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנאמר סומך ה' לכל הנופלים". ופרש"י: "אפילו הכי, אף על פי שהפסיק **נ'** מפני נפילה שבה, ולא אבה לרמזה, חזר ורמז סמיכת הנפילה תיכף לה". ומבואר כי האות **ס'** היא סמל של סעד ותמיכה - "**סומך ה' לכל הנופלים**". ואם כן, מדוע טענת האות **ס'** "רצונך שתברא בי את עולמך שבי נקראת **סומך** נופלים", לא נתקבלה לפני המקום.

צורת האות **ס'** ומשמעויותיה

ב. צורת האות **ס'** בכתיבת סת"ם מורכבת מהאות כ' והאות ו', ששניהם בגימטריה כ"ו - כמספר שם הוי"ה.

כמו כן, האות **ס'** סתומה מכל צדדיה, ובמדרש אותיות דרבי עקיבא הובא פשר הדבר: "**ס'** מפני מה הוא סתום ואינו פתוח, מפני שהוא ישראל בשעה שעושין רצון הקב"ה, שכינה סביב להן כחומה לארבע רוחותיהם, והם אינם מתחלפים בזרע אחר, וזרען אינן מתחלפין [מתערבים] בזרע אחר, שנאמר (תהלים קלה, ד) כי יעקב בחר לו י-ה ישראל לסגולתו".

ויש לבאר את משמעות הדברים, ובפרט הקשר המיוחד לחודש כסלו.

עוד נאמר על האות ס' במסכת מגילה (ג, א) וז"ל: "מ' וס' שבלוחות, בנס היו עומדים". ופרש"י: "שהיתה חקיקתן משני עבריהן, הלכך שאר אותיות יש להן מקום דבק, אלא מ"ם וסמ"ך היתה באויר, ודווקא בסתומים". וצריך ביאור מה המיוחד באותיות אלו שזכו שכל עמידתם תהיה בנס.

חשיבות האות ס' ומעלותיה

ג. במדרש אותיות דרבי עקיבא מבוארים בהרחבה מעלות חשיבותה של האות ס':
 [א] ס' - אל תקרא ס' אלא סומך מך, **זה הקב"ה**, שהוא שהוא סומך מכים נופלים, שנאמר "סומך ה' לכל הנופלים". סומך עליונים, סומך תחתונים, סומך עולם הזה סומך עולם הבא.
 [ב] ס' - **אלו ישראל** שסומכין תמיד להם זכות אבותיהם, אברהם יצחק ויעקב, יוסף משה ואהרן דוד ושלמה.
 [ג] ס' - **זה ירושלים** שהרים סומך לה, כנגד אבות. וגבעות סומך מוקפות לה, כנגד אמהות, שנאמר (תהלים קכה, ב) ירושלים הרים סביב לה".
 [ד] ס' - **זה משכן** שעשה משה וישראל במדבר שהיו סמוכין לו ארבע מחנות שבטי ישראל.
 [ה] ס' - **זה בית המקדש**, ששכינה בתוכו וסומך לו סביב מלך וכהן גדול, כהנים ליום וישראל, כנגד ארבע רוחותיו כבמדבר שהיו סמוכין לו ארבע מחנות שבטי ישראל.
 [ו] ס' - **זו התורה** שסביב סמוך לה נביאים וכתובים משנה מדרש הלכות והגדות שמועות ותוספות.
 נדמה איפוא, כי אין אות ס', הרומזת לכל כך הרבה דברים נשגבים וחשובים: הקב"ה, ישראל, ירושלים, משכן, בית המקדש ותורה.

האות ס' והמספר ששים

ד. ערכה המספרי של האות ס' הוא **ששים**.
 במספר זה יש רמז לברכת כהנים שיש בה ששים אותיות, כדברי הילקוט שמעוני (שיר השירים רמז תתקפו) "ששים גיבורים סביב לה, אלו **ששים אותיות שבברכת כהנים**, כולם אחוזי חרב, שכל אחד ואחד שמו של הקב"ה נזכר בתוכו, "יברך ה' - יאר ה' - ישא ה'", איש חרבו על ירכו מפחד בלילות, אפילו אדם רואה בחלומו שחרב שלופה ונתונה על צווארו משכים בבקר והולך לבית הכנסת ורואה את הכהנים נושאים את כפיהם והחלום הרע מתבטל ממנו".
 המספר ששים הוא "מספר מלא ושלם", כדברי המהר"ל בביאור מאמר חז"ל (סוטה י, א) "בין כתפיו של שמשון ששים אמה היה", וז"ל: "שרצה לומר, כי כח ששים כחו, וביארנו במקום אחר (גבורות ה' פרק יב), כי **מספר ששים שהוא מספר מלא ושלם**, וכחו של אדם הסובל המשא הוא בין כתפיו של אדם. לכך יאמר, כי היה בין כתפיו של שמשון ששים אמה, כלומר, כח שלם נושא הכל. ותדע עוד, כי כח הגבורה מיוחד לששים בפרט, כדכתיב (שיר השירים ג, ז-ח) ששים גיבורים סביב לה מגיבורי ישראל איש חרבו על ירכו, לכך בין כתפיו ששם היה שורה כח הדין והגבורה היה ששים, כדכתיב ששים גיבורים סביב לה, והבן זה כי אי אפשר לפרש יותר".
 המספר ששים מבטא **רוב**, הן מבחינת חיי האדם - בהגיעו לגיל ששים, שבדרך כלל רוב חיי האדם, הוא יוצא מכלל עונש כרת, כפי שמסופר במסכת מועד קטן (כח, א) "רב יוסף כי הוה בר שיתין עבד להו יומא

טבא לרבנן, אמר נפקי לי מכרת". והן מבחינה הלכתית - דין "ביטול בששים", שהוא האמצעי לקביעת ביטול ה"טעם" ברוב, בתערובות של איסור והיתר. וצריך ביאור, כיצד מתקשרים כל הקצוות הנ"ל: חשיבות האות ס' ומעלותיה, משמעויות המספר ששים - וחודש כסלו.

* * *

האות ס' והמספר ששים - שלמות כוללת

ה. התשובה היא, כי האות ס' מסמלת שלמות.

שלמות, בהיותה רומזת על הקב"ה - "אל תקרא ס' אלא סומך מך, זה הקב"ה", שהוא שהוא סומך מכים נופלים".

שלמות בהיותה רומזת על הדברים נשגבים ומושלמים: ישראל, ירושלים, משכן, בית המקדש ותורה. שלמות בסדרי ההשפעה בהיותה רומזת בצורתה לאות כ' ולאות ו', שהם בגימטריה של שם הוי"ה, שמכוחו נאצל השפע בכל העולמות.

שלמות בבריאה, כמבואר בדברי השל"ה הקדוש (בית הגדול ד"ה והנה האדם הוא סולם) וז"ל: "הנה ס' קרוב למ"ם סתומה, רק שזו ריבועא וזו עיגולא. ויש בכאן רמז גדול, כי הנה זה עולם העשייה הכולל שמים וארץ וכל צבאם הוא בעיגולא, כי אנחנו רואים השמים עגולים, ועשייה רוחנית היא כח בהשמים כמו הנשמה בגוף, על כן נרמז בס". ומבואר בדבריו שצורתה העגולה של האות ס' רומזת על השלמות הכוללת של השמים והארץ וכל צבאם.

שלמות הברכות, בהיותה כנגד ששים האותיות של ברכת כהנים, ברכה הכוללת את כל הפרטים, כמבואר ברש"י (במדבר ו, כד-כו) "יברכך, שיתברכו נכסיך. וישמרך, שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממנוך. יאר ה' פניו אליך, יראה לך פנים שוחקות פנים צהובות. ויחנך, יתן לך חן. ישא ה' פניו אליך, יכבוש כעסו". ועל כל ברכות אלו הבטיח הקב"ה "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם", ופרש"י: "ואסכים עם הכהנים". והדברים מוטעמים על פי מה שהוסיף הכלי יקר (במדבר ו, כד) "יברכך ה' וישמרך, שתמשוך שפע הברכות מלמעלה, כי הוא שומרך, וכל שומר למעלה מן הנשמר כמו שנאמר (משלי ו כב) בשכרך תשמור עליך". מתבאר לפנינו, שברכת הכהנים היא ברכתו של הקב"ה והכהנים הם ה"צינור" דרכו עובר השפע לעם ישראל. ואם כך, הרי שאין לך ברכה מושלמת ממנה.

גם דרגת שלמות בתורה, רמזה באות ס', כמבואר לעיל מדברי חז"ל: "ס' - זו התורה שסביב סמוך לה נביאים וכתובים משנה מדרש הלכות והגדות שמועות ותוספות". וכמו כן מובא בזהר (פרשת משפטים, דף קי עמ' ב) "בשעתא דסליק משה לקבלא אורייתא, מסר ליה קודשא בריך הוא שבעין מפתחן דאורייתא, כד מטא לתשעה וחמשין, הוה חד מפתחא גניז וסתים דלא הוה מסר ליה" [בשעה שעלה משה רבנו למרום לקבל התורה, מסר לו הקב"ה שבעים "מפתחות" לתורה, וכאשר הגיע לחמישים ותשע, היה המפתח הששים גנוז ונעלם ממנו]. ויש ללמוד מפשטות הדברים, ואף שבזוודאי יש בהם עומק טמיר ונעלם, שהמפתח הששים של התורה יש בו שלמות.

סוף דבר, האות ס' מסמלת שלמות כוללת. ולפיכך מובן מדוע האות ס' שבלוחות עומדת בנס, כי היא מבטאת שלמות בעולם הזה ובעולם הבא גם יחד, וכדברי השל"ה הנ"ל, שהאות ס' היא שלמות בעולם העשייה הגשמית ושלמות בעולם העשייה הרוחנית.

השינה - כלי בדרכי עבודת ה' בשלמות

ו. ממוצא הדברים נבוא לביאור דברי הספר יצירה שבחודש כסלו "המליך אות ס' בשינה". במדרש (ב"ר ט, ו) מובא: "אמר רבי שמעון בן אלעזר, הנה טוב מאד - והנה טובה שינה, וכי שינה טובה מאד אתמהא, לא כן תנינן יין ושינה לרשעים נאה להם ונאה לעולם, אלא מתוך שאדם ישן קימעא הוא עומד ויגע בתורה הרבה". ומפורש כי בכל מעשה בראשית נאמר "טוב מאד" על השינה, וכמובן הדבר תמוה וטעון בירור.

והדברים מבוארים על פי מאמר החכם מכל אדם (משלי ג, ו) "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך", וכתב הרמב"ם (הלכות דעות פרק ג הלכה ג) וז"ל: "המנהיג עצמו על פי הרפואה אם שם על לבו שיהיה כל גופו ואבריו שלמים בלבד, ושיהיו לו בנים עושין מלאכתו ועמלין לצורכו, אין זו דרך טובה. אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה או אחד מאיבריו כואב, וישים על לבו שיהיה לו בן אולי יהיה חכם וגדול בישראל. נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד, אפילו בשעה שנושא ונותן ואפילו בשעה שבועל, מפני שמחשבתו בכל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה'. ואפילו בשעה שהוא ישן אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה צוו חכמים ואמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים והוא שאמר שלמה בחכמתו בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך".

וכעין זה כתב הרמב"ן (דברים ו, יג) בביאור הציווי (דברים יג, ה) "ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקון", וז"ל: "ויהיה פירוש "ואותו תעבדו" לדעתם, שתהיה לו בכל עת כעבד הקנוי המשרת לפני אדוניו תמיד, שעושה מלאכת רבו עיקר וצרכי עצמו עראי, עד שיבוא מזה מה שאמרו (אבות פ"ב מ"ב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו צרכי גופו לשם עבודת האל יהיו, יאכל וישן ויעשה צרכיו כדי קיום הגוף לעבוד ה'. כענין שאמרו (בראשית רבה ט, ו), והנה טוב מאד, זו שינה, וכי שינה טובה היא, מתוך שהוא ישן קמעא הוא עומד ועוסק בתורה. ויתכוון בכל צרכי הגוף למקרא שכתוב (תהלים קמו, ב) אהללה ה' בחיי אשמרה לאלהי בעודי, וזה פירוש נכון".

היוצא מדברים אלו, שיש צורך בשלמות בעבודת ה' בכל ענין. ואדרבה, במה שנראה כפעולה הגשמית ביותר, שינה, שעליה אמרו חז"ל (ברכות נז, ב) שהיא אחת מששים במיתה", אם היא נעשית לצורך אגירת כוחות לעבודת הבורא, הפכה פעולה זו ממעשה גשמי נטולת תוכן לפעולה רוחנית משובחת. וכנראה בשל כך הודגש בדברי המדרש כי "טוב מאד" נאמר על השינה, לומר ששלמות בעבודת השם צריכה להיות בכל דבר, אפילו הגס והגשמי ביותר, וגם שינה, כאשר נועדה לקיום הגוף שיוכל לעבוד את הקב"ה ביתר שאת ויתר עוז, הרי היא כהלל וזמרה לה'.

אך מעבר לכך, לא זו בלבד שהשינה כמוה כעבודת הבורא, אלא שהיא גם מפתח להשגת מדרגות גבוהות ונעלות, וכפי שאמרו חז"ל (ב"ר סט, ז) "ויקץ יעקב משנתו, רבי יוחנן אמר - ממשנתו". וכתב בפירוש עץ יוסף על המדרש: "שהיתה נפשו שונה ולומד בשעת השינה. כמו שכתבו חכמי האמת, שהצדיקים והחכמים השלמים, בשעת השינה נפשם עולה בישיבה של מעלה ולומדים רזי תורה, אשר ממנו נעשים כמעין המתגבר ביום". ובשם הרבי מאפטא (אוהב ישראל, ליקוטים) מובא: "כי אותן י"ד שנים שהיה נטמן בבית המדרש של שם ועבר, לא שכב יעקב, רק היה לומד, ועבד את ה' יתברך בתלמודו. אבל בשינה לא היה יודע שאפשר לעבוד את ה' יתברך. וכאשר בא אל המקום ההוא, וישכב

ויחלום וגו', אז ראה יעקב אבינו עליו השלום, אשר בשינה גם כן יכולת לעבוד את ה' יתברך. וזהו: "ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה", פירוש, רואה אנכי היום, שיש ה' גם כן בשינה, ויכולים לעבוד את עבודת הקודש בשינה, ואנכי לא ידעתי, פירוש, מזה לא ידעתי עד הנה".

ועל פי ענין זה, מפרש רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק לר"ח כסלו אות ב) את מאמר חז"ל הנ"ל, שהשינה אחד מששים ממיתה, וז"ל: "נצרך המיתה לטובת האדם, שהרבה דברים שלא יוכל להשיג כשהוא בגוף ומשיג אחר המיתה. וכן השינה שהוא אחד מששים במיתה, גם כן לתועלת זה שיוכל להשיג בשינה מה שלא יוכל להשיג בהקיץ בשום אופן. כמו שאמרו על האר"י ז"ל, שפעם אחת אמר, שקבל והשיג בשינה בשבת פרשת בלק, מה שלא יוכל לדרוש שמונים שנה".

מכל זה מתבאר כי **השינה היא כלי בדרכי עבודת ה' בשלמות** - אם בכך שהיא נחשבת כפעולה רוחנית, כאשר המטרה בה הוא לצורך עבודת הבורא. ואם בכך, שלבעלי מעלה, השינה משמשת להם ככלי להשגת דרגות רוחניות נעלות.

ומעתה מבוארים דברי הספר יצירה שבחודש כסלו "המליך אות ס' בשינה", מאחר והאות ס' מסמלת שלמות כוללת - בתורה בבריאה ובברכה, בעולם הזה ובעולם הבא, הרי שבאות זו נקבע מקומה של ה"שינה", שאף היא כלי להשגת השלמות.

האדם עדיין חסר - ועליו לשאוף לשלמות

ז. אחד מעיקרי עבודת האדם וחובתו בעולמו הוא, שהאדם לא נברא שלם אלא בעל חסרונות, כדי שיעבוד וישלים עצמו בתיקון חסרונותיו. וכמו שמצינו בטעם מצות ברית המילה, שהשאייר הקב"ה השלמת דמותו וצורתו של האדם בידי אדם ולא בראו מהול, כדי שבעצמו ישתלם ויעשה תמים ויסיר מומו מעליו, כדברי ספר החינוך (מצוה ב) בביאור שורש המצוה: "ורצה להיות השלמה על ידי האדם ולא בראו שלם מבטן, לרמוז אליו כי כאשר תשלים צורת גופו על ידו כן בידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעולותיו".

והוסיף בזה הרמח"ל בספרו דרך ה' (חלק ראשון פ"ב), וז"ל: "כי משום כך נברא האדם בעל בחירה כדי שיוכל בעצמו לקנות השלמות ולהעביר ממנו את החסרונות, ובזה נמצא שנתדמה במה שהיה אפשר לבוראו ושלמותו שהוא שלם בעצמו מצד אמינות ענינו, וגם הנברא במה שיהא בעצמו בעל השלמות יתדמה ויתדבק יותר בו ויהנה בטובו". למדנו מדבריו, שתפקיד האדם לשאוף לשלמות ולתקן את חסרונותיו הוא כדי להתדמות בכך לבורא ית' שהוא בעל השלמות האמיתית.

ונראה שגם ענין זה מרומז באות ס', כפי שהבאנו לעיל [אות ה] מדברי הזוהר, שלמשה רבנו נמסרו חמשים ותשע "מפתחות" לתורה, ואילו המפתח הששים היה גנוז ונעלם ממנו. והיינו כמבואר, שהאדם אינו שלם, והמפתח ה"ששים" הוא השלמות שאליה עליו לשאוף.

וכמו כן הדבר מרומז במאמר הזוהר הקדוש (דף לה, א) אודות מקומה של האות ס' בפרשת בריאת האשה בפסוק (בראשית ב, כא) "ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה", וז"ל: "ואדם אין, דלא הוה בתקוניה. וכד אשתלימת חוה, אשתלים אדם, וקדם לכן לא אשתלים, ורזא דא, דעד כען לא אית את ס' בפרשתא, מכאן ולהלאה ס', מאי היא, ויסגור בשר תחתנה". כלומר, בלשון הכתוב "והאדם אין" מתבאר כי האדם לא היה מושלם כל עוד לא נבראה חוה אשתו [ויסוד זה גם מפורש בדברי הגמרא ביבמות (סג, א) "אמר רבי אלעזר, כל אדם שאין לו אשה אינו אדם, שנאמר זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם"]

- והענין נרמז באות ס' בפסוק "ויסגור בשר תחתנה". והיינו כמבואר, שהאדם אינו שלם, והשלמות שאליה עליו לשאוף נרמזה באות ס'.

והנה כתב בעל הטורים על הפסוק האמור בפרשת הביכורים (דברים כו, ד) "ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך", וז"ל: "טנא, בגימטריא ס', רמז לבכורים אחד מששים, ולכך נעלם סמ"ך בפרשת בכורים". ואולי כוונתו, כי הלקח שיש ללמוד מפרשת הביכורים הוא, הואיל ואין בה את המספר ששים, שהוא המספר המסמל את השלמות, ראוי לאדם להתבונן כי בכל מעשי ידיו עדיין חסרה השלמות, ועליו לשאוף להשיגה.

שלמות צריכה להיות בכל דבר - ואף להראות ולהישמע

ח. כעת נוכל לשוב לביאור דברי חז"ל שעל טענת האות ס' שבה ראוי לברוא את העולם כי נאמר בה "סומך נופלים", השיב הקב"ה שהאות ס' רומזת על דברים לא טובים שמוזכרת בהם האות ש, ותמוה שאמנם נשמעת כמו ס', אבל ס' וש הן בוודאי שתי אותיות שונות בתכלית, ומה תשובה היא זו, שבגלל הרמז מהפסוק "שמו את ירושלים לעיים" נמנע הקב"ה לברוא את העולם באות ס'.

ואולי יש לומר, שאמנם הראיה גדולה יותר מהשמיעה, אבל כדי להשיג שלמות יש צורך בשתי התכונות, הן ראייה והן שמיעה. והנה האות ס' היא הנראית, והאות ש מסמלת את בחינת השמיעה של האות ס'. ולכן, מאחר ובשמיעת צליל האות ס' יש חסרון [בפסוק שמו את ירושלים לעיים], שוב אי אפשר לברוא את העולם באות זו, מכיון שיש צורך בשלמות הכוללת ראייה ושמיעה, וכל זמן שיש חסרון בשלמות זו, בלתי אפשרי להשתמש באות זו לבריאת העולם.

ובדרך נוספת יש לבאר את דברי חז"ל, בהקדם חשיבותה של ה"שמיעה". ועל אף שהראיה היא מוחשית יותר, בכל זאת בדברים רוחניים השמיעה עולה עליה בחשיבותה, מפני שהיא קבועה יותר בלב האדם, כפי שביאר רבי צבי אלימלך מדינוב בספרו (אגרא דפרקא אות רצז) את דברי המכילתא על האמור במעמד הר סיני (שמות כ, טו) "וכל העם רואים את הקולות" - "שהיו רואים את הנשמע", וז"ל: "כאשר רצה הבורא כל שתהיה האמונה תקועה בלבנו לעולם, הנה השפיעה והטה גם כח העין אל האוזן, ובקבלו אור האוזן לא תיפול בזה השבירה, ותהיה האמונה בטבע נפשות ישראל בקבלת השמיעה מבלי חקירה דייקא. מה שאין כן, מי שאינו רוצה להספיק בקבלה ומתחכם לחקור בחקירה, וכל חקירה הוא מדבר הנראה בחוש הראות, וכענין "רואה אני את דברי אמנו" (כתובות קח, ב), הנה אמונתו מסוכן לשבירה. וזה שהעיד החסיד מהר"י יעב"ץ שהיה בדורו של שמד, ועיני ראו, אשר כל אותן שהשיגו האמונה בחקירה, המירו כבודם, והנשים וקלי הדעת קדשו שם הנכבד והנורא ועמדו בניסיון ונבחנו בצירוף". כלומר, כאשר האמונה מגיעה בדרך של שמיעה, היא מבוססת יותר, ואינה ברת שבירה, יותר מאשר אמונה הבאה מכח ראייה.

ובספרו בני יששכר (מאמרי סיון, מאמר ה, אות יט) השלים את דבריו: "האמונה אשר היא מצד הקבלה השמעית, עד המעמד הנכבד אשר שמענו קולו יתברך שמו מתוך האש באמרו אנכי ה' אלקיך, הנה האמונה ההיא, כיון שהיא מצד אין סוף יתברך שמו, אין לאמונה זו סוף. מה שאין כן האמונה הבאה מצד מחקר האנושי בשכלו, הנה לשכל יש סוף, הנה האמונה הזו היא בסכנה כשיבוא ח"ו איזה מכריח להכריחו ולהטותו מן האמונה, כיון שבאה מצד דבר שיש לו סוף, הבן הדבר כי נחמד הוא הוא לבעלי שכל, ויציבא מילתא להבאים בסוד ה'".

ומבואר בדבריו כי אמונה ששורשה ראייה בדרך שכלית, לא עמדה ביום עברה וזעם. בעוד שאמונה ששורשה בשמיעת האוזן ובקבלה מהאבות, היא זו שהחזיקה מעמד גם בעתות משבר וגזירות שמד. מעתה מובן מדוע דחה הקדוש ברוך הוא את האות ס' מלפתוח בה את התורה, כי האות ס' היא סמל השלמות בכל דבר, ועל כן מן הראוי **שהשלמות לא רק שתראה אלא שגם תישמע**, ומכיון שבשמיעת צליל האות ס' שהוא ש' יש חסרון [בפסוק שמו את ירושלים לעינים], שוב אי אפשר לברוא את העולם באות שהשלמות שהיא מסמלת רק נראית בעין ולא נשמעת לאוזן.

מאורעות חודש כסלו בסימן השאיפה לשלמות - האות ס'

ט. לאור המבואר שהאות ס' היא סמל השאיפה לשלמות, נבין מדוע "המליך" אותה הקב"ה בחודש כסלו, ולצורך כך נתבונן במאורעות שהיו בחודש זה, ומתוכנן נראה כיצד הדברים עולים בקנה אחד עם מהותה של האות ס'.

נס חנוכה - אירע בכ"ה בכסלו בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו שהיו מעטים לעומת הרבים, ובמלחמתם, הן המלחמה הרוחנית כנגד מרשיעי הברית המתיוונים, והן המלחמה הגופנית ביוונים ובצבאם האדיר - היתה תעוזה ומסירות נפש יוצאת מגדר הרגיל. ובזכות מסירות נפש זו, זכו לסייעתא דשמיא שלא על פי דרך הטבע. ובוודאי שורש הדבר בסגולת ימי החודש שנברא באות ס' אותה המליך הקב"ה בשינה, אשר משמעותו כמבואר, דרגות השלימות בכל דבר - אליהם הגיעו החשמונאים כאשר יצרו למאבק נגד היוונים, ובזכות שלמות בטחונם בה' נעשו להם ניסים ונפלאות.

השלמת המשכן בכסלו וההמתנה לחנוכה בחודש ניסן - ידועים דברי חז"ל (ילקוט שמעוני מלכים רמז קפד) "מלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו, אלא שהמתין הקב"ה בהקמה עד ניסן שנולד בו יצחק". ואף שבדברי המדרש מפורש שהיה רצון לפני הקב"ה להמתין עם חנוכה המשכן עד חודש ניסן שנולד בו יצחק, אולם יתכן שבעומק הדברים, הסיבה מדוע אמנם לא היתה חנוכה המשכן בחודש כסלו, טמונה במהות החודש שנברא באות ס' המסמלת את השלמות, ומכאן שבחודש כסלו לא יתכן שתהיה חנוכה המשכן כל עוד אין זה הזמן **המושלם** לכך. ולכן רק כאשר הבשילו כל התנאים לשלמות לחנוכה המזבח, המתין הקב"ה בהקמתו - "עד ניסן שנולד בו יצחק".

לידת ראובן - בי"ד בכסלו (ילקוט שמעוני רמז קסב). חז"ל מסרו כי ראובן חזר בתשובה על מעשה בלהה, כדברי הפייטן (סליחות לצום גדליה) "מחלל יצועי יולדו אשר פחז כמים, נטיו רגליו כמעט לולי שפך לב כמים", אשר מקורם בדברי המדרש (ב"ר פד, יח) "וישב ראובן אל הבור (בראשית לז, כט), והיכן היה, רבי אליעזר אומר בשקו ובתעניתו". והלימוד מכך הוא, שתפקיד האדם לתקן את חסרונותיו כדי להשיג את השלמות, ואפילו חטא דק עד דק - שהרי אמור חז"ל (שבת נה, ב) "כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה" - דורש תיקון מיידי וחזרה בתשובה.

נבואות עזרא ונחמיה בחודש כסלו - ספר נחמיה פותח בפסוקים: "ויהי בחדש כסלו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה, ויבא חנני אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה, ויאמרו לי הנשאים אשר נשארנו מן השבי שם במדינה ברעה גדלה ובחרפה וחומת ירושלם מפורצת ושעריה נצתו באש, ויהי כשמעי את הדברים האלה ישבתי ואבכה ואתאבלה ימים ואהי צם ומתפלל לפני אלקי השמים" (נחמיה א, א-ד). כלומר, נבואתו הראשונה של נחמיה בחודש כסלו, היתה על מצבם הגרוע של היהודים באותה תקופה, והיינו חוסר השלמות שלהם, שהביאם לדיוטא התחתונה.

ואף בספר עזרא (י, ט) נאמר: "ויקבצו כל אנשי יהודה ובנימין ירושלם לשלשת הימים הוא חדש התשיעי בעשרים בחדש וישבו כל העם ברחוב בית האלקים מרעידים על הדבר ומהגשמים, ויקם עזרא הכהן ויאמר אליהם אתם מעלתם ותשיבו נשים נכריות להוסיף על אשמת ישראל". ופירש רש"י: "מרעידים על הדבר, מתייראים על הדבר ומתייראים היו ממכשול של עבירה זאת [נשואין לנשים נכריות]. ומהגשמים, ומן הגשמים היורדים עליהם שם היו רעודים ועלובים". ומבואר שנישואי התערובת, אשר פגמו בשלמות הקדושה של עם ישראל גרמו לחלחלה ולרעד, וגם לגשמים שהזכירו את המבול שגם הוא ירד כאשר בני האדם ובעלי החיים פגמו בשלמות הבריאה.

פטירת רבינא - החותם את התלמוד הבבלי ואת תקופת האמוראים (בבא מציעא פו, א) היתה ב"ג בכסלו (סדר הדורות דף פד עמ' ב). סיום כתיבת התלמוד מסמלת את השלמות הכוללת של התורה שבכתב עם התורה שבעל פה.

* * *

לכשנתבונן, הרי שהמכנה המשותף לכל המאורעות הוא השאיפה לשלמות, וכאשר השלמות חסרה, על האדם למצוא דרכים לתיקונה. וכאמור, זהו הלימוד מהאות ס' והמספר ששים.